

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО НАБЛИЖЕННЯ ОЦІНКИ КАПІТАЛУ І СТАНДАРТІВ КАПІТАЛУ: ПЕРЕГЛЯНУТА КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА (БАЗЕЛЬ II) В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Базельський комітет було засновано у 1974 р. групою керуючих центральними банками десяти країн світу. Від моменту свого створення комітет не був директивним органом, тому його основними завданнями є розробка стандартів регулювання банківської справи та рекомендацій щодо їх запровадження у країнах, які є членами Базельського комітету. Проте стандарти відкриті для всіх бажаючих і для їх імплементації на власному ринку не обов'язково бути членом Базельського комітету. Об'єктивною необхідністю появи Базельського комітету стали зростаючий рівень глобалізації та необхідність розробки загальних стандартів нагляду за великими транснаціональними банками та банківськими холдингами.

Мета статті. Національний банк України для наближення банківської системи України до міжнародних стандартів і підвищення стабільності банківської системи докладав зусилля по впровадженню документа Базельського комітету з банківського нагляду від липня 1988 р. “Міжнародне наближення оцінки капіталу і стандартів капіталу” (далі – Базель I). Ця робота є частиною більш широких зусиль щодо досягнення відповідності Основним базельським принципам ефективного банківського нагляду.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні нормативно-правова база України щодо регулювання банківської діяльності відносно розрахунку капіталу базується на Базелі I в частині обмежень щодо компонентів (складових) регулятивного капіталу та процесу зваження активів на вагові коефіцієнти відповідно до їхнього базового потенційного кредитного ризику.

У відповідь на зміни у глобальній банківській системі до Базеля I було внесено поправки у січні 1996 р., що стосувалися врахування ринкових ризиків.

У червні 2004 р. Базельським комітетом прийнято остаточну редакцію документа “Міжнародне наближення оцінки капіталу і стандартів капіталу: переглянута концептуальна основа” (далі – Базель II).

Крім того, що за рекомендаціями Базельського комітету живе весь цивілізований банківський світ, для України вони можуть бути цікаві й тим, що з появою чіткого курсу на євроінтеграцію відкласти їх впровадження в нашій країні буде практично неможливо.

Базель II не замінює Базель I, а робить розрахунок капіталу більш складним і вносить певні нові елементи у цей процес, перетворює оцінку капіталу на більш чутливий до ризиків процес, сприяє кращій практиці управління ризиками у банках та спрямований на підвищення прозорості банківських установ.

У Базелі II також визнається, що не існує універсального для всіх країн методу розрахунку капіталу, і передбачається більша свобода дій для різних країн на їхньому шляху до досягнення відповідності Базелю II. Хоча дозволяється певна свобода вибору підходів до розрахунку капіталу, очікується, що органи банківського нагляду в усьому світі приймуть той чи інший підхід Базеля II у найближчі роки.

В чому ж відмінність між рекомендаціями 1988 і 2004 років, і чому з таким небажанням йде імплементація Базеля II в деяких країнах? Відповіді на ці питання мають як технічну, так і закулісну сторони. Технічно Базель II відрізняється від першого варіанта рекомендацій більш докладними поясненнями за методологією розрахунку основних нормативів, пов'язаних з власним капіталом банків. Наприклад, якщо в рекомендаціях 1988 р. для розрахунку адекватності капіталу активи диференціювалися згідно з видами ризиків на п'ять груп, кожна з яких мала свій коефіцієнт ризику від 0 до 100 %, то в Базелі II для конкретизації рівня ризику передбачається використання кредитних рейтингів. Тепер для отримання низького коефіцієнта ризику вже недостатньо, щоб емітентом активу, яким володів банк, був уряд країни. Вимагається, щоб, наприклад, державні цінні папери або гарантовані урядом зобов'язання мали високий кредитний рейтинг.

Зрозуміло, що проблема застосування кредитних рейтингів у сфері банківського регулювання неоднозначна. З одного боку, міжнародні кредитні агентства досить часто забезпечують динаміку своїх рейтингів непевними економічними причинами навіть в корпоративному секторі. Не кажучи вже, що міжнародні рейтингові агентства упустили недавні кризи в Латинській Америці і кризу в Мексиці, а в Індонезії в 1998 р. приводом для кризи послужило саме падіння кредитних рейтингів. З іншого боку, належність активів до однієї з груп не повністю відображає ступінь їх ризику, і кому як не нам на прикладі дефолту 1998-1999 років знати, що насправді

державні цінні папери можуть бути куди більш ризиковими, ніж кредити, які надаються приватним компаніям.

Проте питання застосування рейтингів для розрахунку адекватності капіталу на ринках, що розвиваються, дуже проблематичне. Міжнародні рейтингові агентства неохоче вкладають гроші в інфраструктуру на ринках, що розвиваються, особливо там, де слабшає потік інвестицій з розвинутих країн. Крім того, на заході вже давно говорять про іміджевий характер рейтингів компаній з ринків, що розвиваються. Виникає також питання регулювання в міжнародному масштабі діяльності рейтингових агентств, а також їх занадто великих повноважень. Простіше кажучи, питання, перш за все, у довірі до самих агентств, а не до методики розрахунку адекватності.

Йдеться про те, що редакція рекомендацій, опублікована в червні 2004 р. – це комплексний документ, що розписує всю систему регулювання від вимог до адекватності капіталу до системи резервування по активних операціях. Більше того, Базель II повністю змінює наші уявлення про банківський бізнес, де банк вже сприймається як фінансовий холдинг, коло корпоративних інтересів якого чітко окреслене іншими банками і компаніями фінансового сектора. Згідно з Базелем II, не тільки обсяги інвестицій банків у пайові інструменти не повинні перевищувати 60 % регулятивного капіталу, але і суми вкладень у великі пакети акцій компаній нефінансового сектора повинні відніматися з регулятивного капіталу банку або холдингу. По суті, Базель II відштовхує банкірів від вкладень в акції, і особливо це відчувається на ринках, що розвиваються, де капітали банків невеликі і де їм важко розлучатися з великими пакетами акцій, особливо в постприватизаційний період.

Висновки. На заході, де дуже розвинутий бізнес за участі інститутів спільного інвестування, банки навіть можуть не відчувати дієвість таких обмежень, вони просто передають функцію концентрації корпоративного контролю своїм дочірнім компаніям по управлінню активами. В нашій же країні імплементація Базель II пов'язана з рядом проблемних питань. Наприклад, для розрахунку регулятивного капіталу за Базелем II Національний банк України вимушений буде проводити аналіз корпоративних зв'язків між банком і його дочірніми структурами, обчислювати афільовані ним компанії нефінансового сектора, і визначати рівень вкладень банку до статутних фондів (і не тільки) цих компаній. Як Національний банк справиться з цією функцією – неясно, адже дані для цього аналізу знаходяться у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку. Виходить, що сьогодні Національний банк не може оцінити реальну корпоративну мережу, що оточує бізнес-інтереси банку. Для зміни цієї

ситуації потрібна реформа самої системи регулювання фінансового ринку, яка дозволить більш якісно вирішувати проблему нагляду, а також проводити комплексний моніторинг і забезпечувати прозорість системи.

Отримано 25.11.2005

Щербак, В.Д. Проблеми імплементації міжнародного наближення оцінки капіталу і стандартів капіталу: переглянута концептуальна основа (базель II) в Україні [Текст] / В.Д. Щербак // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2006. - Т. 15. - С. 325-328.